

Ilang Kritikal na Tala sa Diksiyonaryo ng Wikang Pilipino ni Rosendo Ignacio¹

ABSTRAK

Inihaharap ng papel ang ilang kritikal na tala sa *Diksiyonaryo ng Wikang Pilipino* (DWP) ni Rosendo Ignacio na inilimbag noong 1958 ng Samar Publishing, Co. Sa pagkilates sa mga estruktural na katangian sa iba't ibang antas: *mega-, macro-, micro-, cross-reference structure*, atbp. at isinasaad na punsiyon ng DWP, dumudulog ang pag-aaral na ito sa mga establisadong prinsipyo ng kontemporaneong leksikograpiya at kritisismong pandiksiyonaryo. Sa antas na ito ng analisis ay lumilitaw na may mga pagkukulang ang DWP bilang isang diksiyonaryong nakatuon sa mga mag-aaral ng mababa at mataas na paaralan, i.e. may tahasang nakasaad na pedagogikal na punsiyon. Kakikitaan din ng ilang kontradiksiyon sa isinaad na metodolohiya at teoretikal na lapit ng DWP sa realisasyon nito sa aktuwal na mga katangian ng diksiyonaryo gaya ng ortograpiya, pagpili ng lemma, atbp.

Bagamat nakatuon sa estruktura, nakaangkla pa rin ang lahat ng obserbasyon, puna, at ebalwasyon sa mga kongkretong historikal na kondisyon at konteksto ng pagkakasulat at pagkakalimbag sa DWP: ang mga panimulang yugto sa kasaysayan ng pagsusulong ng Wikang Pambansa na ngayo'y tinatawag na Filipino.

Mga susing salita: Rosendo Ignacio, leksikograpiya, diksiyonaryong pedagogikal, Wikang Pambansa, polisiyang pangwika

ABSTRACT

This paper forwards some critical notes on Rosendo Ignacio's Diksiyonaryo ng Wikang Pilipino (DWP) published in 1958 by Samar Publishing, Co. In analyzing its structural characteristics on multiple levels: mega-, macro-, micro-, cross-reference structure, etc. and also the stated purpose of the DWP, the study subscribes to established principles of contemporary lexicography and dictionary criticism. On this level of analysis, it is apparent that the DWP is lacking in certain respects as a dictionary intended for use at the primary and tertiary levels, i.e. a dictionary that has an explicitly-stated pedagogical function. Several contradictions are also identified in terms of methodology and the theoretical framework of the DWP vis-à-vis the realization of these in the actual characteristics of the dictionary such as its orthography, lemma selection, etc.

Although focused on structure, all observations, critiques, and evaluations are grounded on concrete historical conditions and the context in which the DWP was written and published: the initial phases in the history of the development of the National Language which we now call Filipino.

Keywords: Rosendo Ignacio, lexicography, pedagogical dictionaries, National Language, language policy

INTRODUKSIYON

Lampas pa sa mga nagkakaiba at nagtatagisang perspektiba hinggil sa implementasyon nito sa isang multi-lingguwal na konteksto gaya ng sa Pilipinas (Gonzales 156), isang mahalaga at di maihihiwalay na bahagi ng pagpaplanong pangwika ang leksikograpiya, ang pagbuo ng mga diksiyonaryo (Hidalgo 74, Sibayan “The intellectualization” 248). Sa karanasan ng Pilipinas sa proyektong ito, masasabing ang mga **monolingguwal** na diksiyonaryo ang pinakarepresentatibo sa isang matatawag na “tradisyon” ng leksikograpiya sa Pilipinas, ng mga Pilipino (Lee 370).

Halimbawa ang *Diksiyonaryo ng Wikang Pilipino* (DWP) ni Rosendo Ignacio, inilimbag noong 1958 ng Samar Publishing, Co. ang isang monolingguwal na diksiyonaryo na nagrerepresenta sa isang depinidong punto sa kasaysayan di lamang ng leksikograpiyang Pilipino, kundi ng Wikang Filipino, sa kabuuan.

Ang pag-aaral na ito ay binubuo ng ilang kritikal na tala tungkol sa estruktura at punsiyon ng DWP sang-ayon sa mga establisadong prinsipyo ng leksikograpiya at kritisismong pandiksiyonaryo. Magsisilbing primaryang batayan ng mga nasabing konsepto ang mga akdang *Handbook on lexicography for Philippine and other languages* ni Leonard Newell, inilabas noong 1995 at *A handbook of lexicography* ni Bo Svensén, inilabas noong 2009.

Rosendo Ignacio: guro, abogado, tagasalin, dalubwika.

Si Rosendo Ignacio ay ikaapat na anak ni Cleto R. Ignacio –isang makata’t manunulat ng mga awit at corrido—sa una nitong asawang si Maria Santos (Manuel 215-216). Nakatala rin sa parehong batis na ikinasal si Rosendo kay Bb. Ramona Desiderio (216). Labas sa pagkakatalang ito sa biograpiya ng kaniyang ama, lubhang manipis ang biograpikong datos ukol mismo kay Rosendo.

Propesyonal siyang guro ng Espanyol at Tagalog (Ignacio “Mga kinamihansang...”). Mayroon pa ngang anekdota sa paunang salita ng kaniyang *Mga kinamihansang salitang Tagalog (Tagalog idioms—modismos Tagalos)* na inilimbag noong 1963, kung paanong sa paghihintay bago magsimula ang kaniyang klase sa Espanyol sa NTC (National Teachers College), nakita niyang nakapatong sa mesa ng dekanong isang magasing naglalaman ng isang artikulong “mga sawikaing Tagalog” (1). Ang mga nakita niyang “hindi kinamihansang salita o idiom” at mga “hindi tumpak ang pakahulugán” (1) ang nagbunsod sa kaniyang sumulat ng sarili niyang aklat ng mga idyoma at metaporang Tagalog.

Ilan pa sa kaniyang mga akdang nailimbag na nauukol sa instruksiyong pangwika at pagsasalin ay ang *Gramátikang Kastilà at Tagálog* noong 1916 na isang gramatikang Espanyol na ang midyum ng pagkakasulat at instruksiyon ay Tagalog, *Vocabulario bilingüe*

Español-Tagalo – Tagalo-Español noong 1917, *El moderno vocabulario, tagalo-español – español-tagalo* noong 1918, *Nueva gramática hispano-tagala* noong 1921, at *Tagalog forms for notaries public with legal terms in Tagalog* noong 1955.

Nakapagsalin rin si Ignacio ng mga akdang pampanitikan. Isa na rito ang inilabas noong 1917 na kaniyang *Ang Libingang Bakal* na pagsasalin sa *La Tumba de Hierro*, nobela ng nobelistang si Enrique Conscience noong 1879. Mayroon din siyang salin patungong Tagalog ng mga akdang *La Divina Comedia* ni Dante Alighieri at maging ng *Noli Me Tangere* at *El Filibusterismo* ni Jose Rizal.

Isa ring abogado si Rosendo Ignacio na bukod sa titulong “A.B.” ay nagtataglay rin ng titulong “LL.B” (*Legum Baccalaureus*). Sa kasamaang-palad ay walang ibang impormasyon sa mga batis na nakalap ukol sa kaniyang aktuwal na praktika ng abogasya.

Batay sa lahat ng mga datos na ito, walang pag-aalinlangang masasabing Tagalog ang unang wika ni Rosendo Ignacio, bukod pa sa dahilang ipinanganak ang kaniyang amang si Cleto sa Malabon, Rizal. (Manuel 215) Mababakas sa kaniyang buhay-propesyonal at bibliograpiya ang katatasan at pagkamaalam hindi lamang sa sariling wika, kundi pati na rin sa Espanyol na malawak pa rin ang impluwensiya sa panulat at mga pahayagan sa kaniyang panahon.

Kontekstuwalisasyon ng DWP

Narapat talakayin ang mga historikal at sosyo-kultural na salik kaugnay ng pagkakabuo, pagkakasulat, at pagkakalimbag ng DWP. Sa kontekstuwalisasyong ito, kasama ang pagtingin sa mga dokumentadong pangyayari at depinidong yugto sa kasaysayan ng Wikang Pambansa at pagtingin sa posisyon ng DWP sa mga mahahalagang sandaling ito.

Nangangailangan ng ekstensibong kontekstuwalisasyon ang pag-aaral na ito (higit na ekstensibo, marahil, sa kritika ng iba pang mga diksiyonaryo) upang maiwasan ang anumang ‘di makatwirang ekspektasyon sa isang diksiyonaryong matagal nang wala sa kontemporaneo at praktikal na gamit. Kumbaga, may pagsisikap na laging ikabit ang mga punto ng kritisismo sa estruktura at metodolohiya, ‘di lamang sa mga prinsipyong leksikograpiko, kundi pati na rin sa espesipikong mga punto at naging tendensiya sa kasaysayan ng patakarang pangwika sa Pilipinas.

Ang mga taong 1936-1959 sa kasaysayan ng wikang pambansa

Tinatrat ko ang salaysay na mapagtatagni-tagni mula sa mga akda nina Leopoldo Yabes, Andrew Gonzales, Jessie Rubrico, at Bonifacio Sibayan (“Language policy”), bilang ang “dominanteng naratibo” sa mga taon ng 1936-1959 sa kasaysayan ng Wikang Pambansa.

Noong ika-13 ng Nobyembre, taong 1936 ipinasa ni Norberto Romualdez ang Commonwealth Act No. 184 o ang “An Act to Establish a National Language Institute [NLI] and Define its Powers and Duties” (Gonzales 61, Rubrico 3, Sibayan “Language policy” 3). Taong 1959 naman ang nakatalang depinidong punto ng designasyon ng pangalan ng Wikang Pambansa bilang “Pilipino” (Yabes 348, Gonzales 97, Rubrico 3, Sibayan 29, Almario 8).

Kapansin-pansin na walang anumang banggit sa dominanteng naratibo ng mga ito, kay Rosendo Ignacio o sa naunang atas para sa pagbabalangkas ng balarila ng Wikang Pambansa (Ignacio v) bago pa man dumating sa eksena si Lope K. Santos at ang kilalang-kilala na *Balarila ng Wikang Pambansa* sa pagpapalit ng taon mula 1939 (Gonzales 72) patungong 1940 (Ignacio vii). Mayroon lamang makikita sa bahaging “ILÁNG KATAGA HINGGÍL SA KASÁYSAYAN NG WIKANG PAMBANSA” sa front matter ng DWP na sariling naratibo ni Ignacio – pati na mga facsimile ng korespondensiya nila ni Direktor De Veyra – hinggil sa pagbibigay sa kaniya ng tungkulin na ito, kasama nina Sofronio G. Calderon, Menandro Quiogue, at Jose N. Sevilla (Ignacio v). Subalit, ayon din sa kaniya, natigil ang operasyon ng orihinal na komiteng ito dahil “Sa kawalán ng gugulíng dapat iúkol ng pamahalaan sa amin pagdaló...” (v).

Ayon kay Gonzales (1980:72) ang mga naging dahilan sa nauwing pagtanggap at pagpapalaganap ng surian sa *Balarila* ni Santos ay a.) kakapusan sa oras – mula sa taon ng pagkakatatag ng NLI ay dalawang taon ang binigay ni Pangulong Manuel L. Quezon upang makabalangkas ang mga dalubhasa sa surian ng balarila at diksiyonaryo (Gonzales 68, Sibayan “Language policy” 3) at b.) pagiging kauna-unahang balarila ng Tagalog na naisulat.

Ayon naman kay Ignacio (vii), may iba pang dahilan na siya mismo at ang iba pa niyang mga kasama sa orihinal na komiteng inatasan ni Direktor De Veyra ang nakatanggap mula sa usapan nila ni Santos. Aniya:

Sinabi niyá [Santos] sa amin na siyá lamang ang nag-iisáng bumalangkás at yumári ng nasabing Balarilá, sapagká’t sa mga Kagáwad na bumubuo ng Surián ay siyá lamang ang kaisáisáng Tagálog. (akin ang pagdiriin)

Subalit, hindi nagustuhan ni Pangulong Quezon ang naisulat na *Balarila* ni Santos (Ignacio vii) dahil sa pagkakasulat nitong napakahirap intindihin; kahit para sa isang native speaker ng Tagalog na tulad niya (Gonzalez 72).

Anopaman ay mahalaga ang mga inilahad na pangyayaring ito sapagkat, bukod sa pedagohikal na punsiyon ng DWP na nabanggit na sa mga naunang seksiyon, intensiyon din ni Ignacio na magsilbing ambag ang DWP sa “pag-aayos” sa mga isyu at kahinaan ng *Balarila* ni

Santos (Ignacio vii). Ito’y naging mahalagang motibasyon para sa ilan sa mga metodolohikal at teoretikal na palagay at desisyon sa pagsulat sa DWP (tatalakayin ito muli sa Seksiyon 2.2.).

Bukod pa sa mga tila “butas” sa naratibo ng 1936-1959, nakapagtataakang *Diksiyonaryo ng Wikang Pilipino* ang ipinangalan ni Ignacio sa kaniyang gawa na inilimbag noong taong 1958 samantalang 1959 pa naiproklama ang pagpapalit sa pangalan ng Wikang Pambansa sa “Pilipino” (Yabes 348, Gonzales 97, Rubrico 3, Sibayan “Language policy” 29, Almario 8). Samakatwid, isang taon bago pa man iproklama ng dating Kalihim ng Edukasyon na si Jose E. Romero ang “Pilipino” bilang pangalan ng Wikang Pambansa sa pamamagitan ng Department Order No. 7 (Gonzales 102), itinuring na ni Ignacio ang kaniyang diksiyonaryo bilang diksiyonaryo ng *wikang Pilipino*.

Leksikograpiya at kritisismong pandiksiyonaryo

Sa leksikograpiya, sinusuri ang estruktura ng isang diksiyonaryo sa pamamagitan ng mga sumusunod na antas ng analisis o komponent:

- lemma** – Ayon kay Svensén, ito ang representasyon ng lingguwistikong tanda (‘linguistic sign’) sa diksiyonaryo (93); kumbaga, ang salita o lexical item na inilalarawan sa isang entri. Sa ibang mga aklat at pag-aaral, ang termino para rito ay ‘headword’ (Svensén 15, 93) o ‘lexeme’ (Newell 262).
- microstructure** – Ito naman ang internal na kaayusan ng mga elementong matatagpuan sa mismong entri ng lemma (Svensén 8). Gagamitin din sa papel na ito ang terminong ‘**meaning description**’ upang tumukoy sa bahagi ng microstructure na naglilista ng (mga) kahulugan, o ‘**gloss**’ (Newell 265) ng isang lemma.
- macrostructure** – Ito ay tumutukoy sa malawakang kaayusan —ang pagkakaugnay at pagkakasunod—ng mga lemma sa diksiyonaryo (Svensén 368). Sa leksikograpiya, may kinikilalang dalawang uri ng ‘malawakang kaayusan’: iyong nakabatay sa ekspresyon ng lemma o ang mismong porma nito, ‘**alphabetical macrostructure**’ (368) at iyong nakabatay sa (mga) kahulugan ng lemma o sa semantika nito, ‘**systematic macrostructure**’ (368).

Maaari ngayong iuri ang mga diksiyonaryo batay sa kung alin sa dalawang pamamaraan ang ginamit: **onomasiological**

(22) na mga diksiyonaryo kung ang macrostructure ay batay sa kahulugan o semantika ng mga lemma, at **semasiological** (23) na mga diksiyonaryo naman kung batay sa ekspresyon o mismong porma ng lemma.

megastructure – Ito naman ay tumutukoy sa kaayusan ng diksiyonaryo na mas malawak pa sa macrostructure. Inilalarawan ng megastructure ang pagkakasunod-sunod ng mga pangunahing komponent ng diksiyonaryo *bilang isang buong aklat o teksto*.

Kalimitan, ginagamit ang sumusunod na paghahati para sa mga diksiyonaryo: **front matter** para sa anumang mga bahaging matatagpuan bago ang mismong paglilista ng mga lemma ('lemma list'), **inside matter** para sa "katawan" ng diksiyonaryo, o ang mismong kinalalagyan ng mga lemma, at panghuli ang **back matter** o anumang mga bahaging matatagpuan pagkatapos ng lemma list. (Svensén 379).

Hindi nalilimita sa pakahulugang 'pagbuo ng mga diksiyonaryo' ang network ng mga disiplina't aktibidad na maituturing na nasa ilalim ng o kaugnay ng 'leksikograpiya.' Isa na rito ang **teoretikal na leksikograpiya** o **metaleksikograpiya** (Svensén 3): ang panunuri at pagteteorya ukol sa mga proseso, mga katangian, mga pakay at gamit ng mga gawaing leksikograpiko ('lexicographic activities') (3).

Isang mahalagang tema sa metaleksikograpiya ang ugnayan ng *porma* ng diksiyonaryo—ang hitsura at kaayusan ng mga antas o komponent na ipinaliwanag sa naunang mga talata—at ang punsiyon ng diksiyonaryo, o ang mismong gamit ng diksiyonaryo o ang ginagampanan nitong papel sa kultura o lipunang kinaiiralan nito. Maaaring magmula sa mismong awtor o pabliser ng diksiyonaryo ang punsiyon at inaasahang gamit nito, ang tinatawag na '**genuine purpose**' (Svensén 21) nito na malimit makita sa front matter o paunang salita. Ngunit, maaari din namang "igawad" ng mga mambabasa o user ang anumang punsiyon o gamit na maaari pa nilang makita sa isang diksiyonaryo; minsan bukod pa sa genuine purpose.

Deskripsiyon at karakterisasyon ng DWP: Porma at punsiyon

Ang DWP ay isang monolingguwal na diksiyonaryo ng wikang **Pilipino** (tatalakayin ang mga isyung kaugnay at implikasyon nito sa Seksiyon 1.3.). Ang nag-iisang **object language**—ang wika ng mga lemma—ay ang wikang Pilipino at ang **description language** (Svensén 12) —ang wikang ginagamit sa pagbibigay-depinisyon at sa iba pang bahagi ng diksiyonaryo—ay Pilipino rin.

Ayon kay Reyes (32), mayroon itong 230 pahina – 231 kung ibibilang ang kaisa-isang pahina ng back matter. Makikita sa Talahanayan 1 ang mga bahagi ng megastructure ng DWP:

Talahanayan 1: Megastructure ng DWP

Front Matter	<p>“Alaala” (Ignacio ii)</p> <p>“MAIKLING PALIWANAG” (iii)</p> <p>“KAHÁLAGAHAN NG ASÉNTO O DÍÑ SA WIKANG FILIPINO” (iv, akin ang pagdiriin)</p> <p>“DINAGLÍNG MGA SALITÁNG GÁMIT SA DIKSIYONÁRYONG ITO” (iv)</p> <p>“ILÁNG KATAGA HINGGÍL SA KASÁYSAYAN NG WIKANG PAMBANSA” (v-x)</p> <p>“PATALASTAS” (xi)</p>
Inside Matter	<p>“DIKSIYONÁRYO NG WIKANG PILIPINO” (Ignacio 7-224)</p> <p>“MGA DAGDÁG NA SALITÁNG HINDI NANGASAMA SA UNAHÁN” (225-230)</p>
Back Matter	<p>“MGA SINÚLAT NI ROSENDO IGNACIO” (Ignacio 231)</p>

Ang DWP ay naglalaman ng 17,464 na lemma (Reyes 32, Baradi 38). Alpabetikal ang ayos ng mga ito at ang access alphabet, ang basehan ng macrostructure (Svensén 369), ay ang tradisyonal na ‘abakada’ ni Lope K. Santos (Babalikan ang puntong ito sa Seksiyon 2.2). Kung kaya, makakarakterisa ang DWP bilang isang semasiological na diksiyonaryo na ang ayos ng mga lemma ay batay sa porma at hindi sa kahulugan (Svensén 22).

Mga ortograpikong pamantayan ng DWP

Masalimuot ang kasaysayan ng pagtingin sa mga pares ng tunog na [ɔ] / [u] at [ɛ] / [i] sa imbentaryo ng mga patinig ng Tagalog at ang kanilang representasyon. Sa Baybayin, nirerepresenta ng iisang tunog lamang ang [ɔ] / [u] (𑄎) at [ɛ] / [i] (𑄑) (Komisyon sa Wikang Filipino 3). Kumbaga, tiningnan sa sistema ng sinaunang silabaryo bilang alternasyon ng *dalawa lamang* na ponema o makabuluhang tunog ang [ɔ] / [u] at [ɛ] / [i].

Mababago ang ganitong perspektiba sa mga pares na [ɔ] / [u] at [ɛ] / [i] sa *Balarila* ni Lope K. Santos. Inililista niya bilang magkakahiwalay na titik – na pawang may bukod na pagbigkas bawat isa—ang *a, e, i, o, u* (Santos 7) dahilan upang itrato silang nagsasariling mga tunog sa sistemang ‘abakada.’ Magpapatuloy hanggang sa *Tagalog Reference Grammar* nina Schachter at Otones ang pagtrato sa [ɔ] / [u] at [ɛ] / [i] bilang mga nagsasariling ponema o makabuluhang tunog (Schachter & Otones 7).

Sa pangkalahatan, bagama’t nananatili sa mayorya ng mga ortograpiko at estilistikong mga kumbensiyon ang hiwalay na representasyon para sa [ɔ] / [u] at [ɛ] / [i], nananatili ang perspektiba sa lingguwistika na nagtatrato sa mga ito bilang mga allophone lamang ng dalawang makabuluhang tunog na /u/ at /i/ o kung hindi man ay *nasa proseso pa lamang*

ng pagiging ponemiko (cf: Pelagio “Ilan na ba ang makabuluhan”), lalo na sa konteksto ng pagpasok ng mga hiram na salita gaya ng *mesa* (kontra *misa*), *benta* (kontra *b/vinta*), *botas* (kontra *butas*), *balot* (kontra *balut*) (Schachter & Otones 10).

Pagdating sa mga ortograpikong pamantayang sinusunod ng DWP, consistent ang pagpapatupad at pagpapakita ni Ignacio ng pagpapanatiling magkabukod ang ortograpikong representasyon ng dalawang tunog na [ɔ] / [ʊ] bilang ‘o’ at ‘u.’ Tingnan ang sumusunod na halimbawa:

- (1) Abúbot. s. Mga bagay na waláng gaanong halagá. || Pamahiín. (Ignacio 7)
- (2) Kumatók. v. Tumuktók sa pintò. (36)
- (3) Kuronáhan. v. Lagyán ng kuróna. (36)
- (4) Dumoón. v. Lumagáy doón sa malayò sa naguusap. (42)
- (5) Gamúgamó. s. Maliít na parúparó. (43)
- (6) Moóg. s. Tanggúlan. (130)
- (7) Tutóo. a. Hindí birò. || Hindí kasinungalíngan. (218)

Iba naman ang kaso sa mga tunog na [ɛ] at [i]. Makikita sa karamihan ng lemma na may pagsisikap si Ignacio na panatilihing “i” ang representasyon ng ponemang ito sa non-word-initial position. Tingnan ang mga sumusunod na halimbawa:

- (8) Babái. s. Ang tao o hayop na nangánganák. || Ginang. || fig. Kinakasáma.
- (9) **Orígano. s.** Isáng uri ng halámang ginágamit na pampalasa sa pagkain. (133)
- (10) **Rilis. s.** Daangbakal. (194)
- (11) **Rilisan. v.** Lagyán ng rilis. || Latágan ng daangbakal. (194)
- (12) **Rini. pro.** Dini. (194)
- (13) **Ubi. s.** Halámang gumágapang, ang daho’y hugis pusò, at naglalaman sa ugát na ang kulay ay murádong magulang. (219)
- (14) **Ubihan. s.** Lugár na may maráming punong ubi. (219)

Subalit, makikita rin naman ang sumusunod na kontra-halimbawa:

- (15) **Magbaláe. s.** Mga magulang ng mag-asáwa. (97)
- (16) **Karné. s.** Ang baháging malambót ng katawán ng tao o hayop na kumákapit sa butó. (226)
- (17) **Tae. s.** Dumí ng tao o hayop. (207)
- (18) **Elepante. s.** Hayop na pinakamalákí sa daigdíg na apat ang paá, mahinang lumákad, malakás, may dalawáng mahábang pangil sa magkabiláng sulok ng

bibig at may mahábang ilóng na malikót na siyáng itinátaban ng pagkain at ibinubúhat hinà. (42)

Sa apat na lemma na ito, makikitang ginagamit pa rin ni Ignacio ang representasyong “e” sa non-word initial-position. Babalikan ang partikular na aspektong ito ng ortograpiyang ginagamit ng DWP sa Seksiyon 2.2.2.

Bukod sa aspekto ng mga titik ay may preskripsiyon din si Ignacio hinggil sa paggamit ng gitling (-). Ayon sa kaniya sa bahagi ng front matter na “MAIKLING PALIWANAG” (Ignacio iii-iv), “nagpapahírap nang waláng katuturán” ang paggamit ng gitling sa marami sa salitang Tagalog kung hindi naman magpapahiwatig ng ibang kahulugan ang presensya ng gitling. Ayon sa kaniya, kinakailangan lamang ito isulat kapag, sa ortograpikong lebel, nagbabago ang kahulugan ng salita depende sa presensya ng gitling.

Kung kikilatisin ang mga ibinigay niyang halimbawa ng mga pares ng salita, makikitang ang gitling ay nagrerepresenta sa impit o glottal stop sa pagitan ng panlapi at salitang kinakabitan. Tingnan ang mga sumusunod niyang halimbawa ng mga pares ng salita:

(19)	May-ari	-	Nagaári
	Mayári	-	Matápos
(20)	Pangulo	-	Punò
	Pang-ulo	-	Panglagáy sa ulo.
(21)	Mag-isa	-	Nag-iisá
	Magisá	-	Malutò sa mantikà (Ignacio iii)

Kumbaga, ang mga kasong ipinagpapanukala niyang panatilihan ng gitling ay iyong mga kasong ponemiko ang impit o glottal stop.

Pedagohikal na punsiyon ng DWP

Ang masasabing genuine purpose (Svensén 21) ng DWP ay nakasaad, at nararapat sipiin nang buo, sa pampamagat na pahina nito: “INIHANDÀ PARA SA NAGSISIPÁGARAL SA MABÁBÀ AT MATÁAS NA PÁARALAN” (Ignacio i).

Kung kaya, ang metodolohiya sa pagkakabuo at estruktural na mga katangian ng DWP ay lagi’t laging ikinakabit sa malinaw na **pedagohikal** na punsiyon nito; ang magsilbing materyales na pantulong sa pagpapabuti at pagpapataas ng antas ng native-language proficiency (Svensén 2) ng mga mag-aaral, lalo na iyong mga nasa antas primarya at sekundarya.

Bukod pa rito, maaari ding ituring na isang ‘openly normative dictionary’ (Svensén 24) ang DWP dahil sa mga preskripsiyon nito hinggil sa wastong paggamit ng punto o diin at paggamit (o hindi paggamit) ng gitling sa ortograpiya ng mga salita (“MAIKLING PALIWANAG”; Ignacio iii-iv). Ang normatibong katangian ng DWP ay maiuugnay sa mga sirkumstansiya ng pagkakabuo at pagkabalimbag nito na tatalakayin sa susunod na seksiyon.

KRITIKA NG DWP

Sa bahaging ito ng papel ay aanalisahin nang mas detalyado ang mga salik ng estruktura ng DWP. Gaya ng nabanggit na, kakabit ng bawat punto ng kritisismo ang historikal na konteksto at nakasaad na punsiyon.

Textual condensation sa DWP: Taliwas sa layuning pedagogikal

Sa mismong teksto ng diksiyonaryo, sa alinmang lebel ng estruktura, mayroong pangangailangan magsiksik ng napakaraming impormasyon sa napakalimitadong espasyo. Ang proseso ng pagpapaikli ng mismong tekstong naglalaman ng iba’t ibang uri ng impormasyon ay tinatawag na **textual condensation** (Svensén 82).

Maituturing na proseso ng textual condensation ang pagdadaglat ng DWP sa mga lingguwistikong termino na gamit sa kabuuan ng diksiyonaryo. Karamihan sa mga ito ay patungkol sa mga leksikal na kategorya. Nakalista ang mga ito sa Talahanayan 2:

Talahanayan 2: Mga daglat na ginamit sa DWP (Ignacio iv)

a. Pang-uri	pro. panghalíp
ad. pang-abay	p. pandiwarì
art. pantukoy	pan. panánalitâ
con. pangatníg	s. pangngalan
int. pandamdám	fig. may-anyô
pre. pang-ukol	v. pandiwà

Sa unang tingin pa lamang ay may makikita nang isyu sa pagsasagawa ni Ignacio ng textual condensation. Ang mga daglat o ang ‘**condensate,**’ iyong resulta ng proseso ng textual condensation (Svensén 82), ay nakabatay sa terminolohiyang Espanyol. Samantala, ang ‘**full text,**’ ang kabuuang impormasyong hindi pa sumasailalim sa textual condensation (82) ay nasa Pilipino.

Kung hindi sasangguni ang mambabasa sa isa pang publikasyon ni Ignacio, ang *Gramátikang Kastilà at Tagalog o Gramática Hispano-Tagala* na inilabas noong 1916, hindi

agarang malalaman ang sumusunod na katumbas na terminolohiyang Espanyol ng mga daglat:

Talahanayan 3: Terminolohiyang Espanyol basehan ng mga daglat sa DWP

a. <i>adjetivo</i> (Ignacio “Gramátikang” 58)	pro. <i>pronombre</i> (87)
ad. <i>adverbio</i> (291)	p. <i>participio</i> (283)
art. <i>artículo</i> (11)	pan. ?
con. <i>conjuncion</i> (305)	s. <i>sustantivo</i> (21)
int. <i>interjeccion</i> (315)	fig. ?
pre. <i>preposicion</i> (299)	v. <i>verbo</i> (109)

Maliban sa dalawa sa mga halimbawa (**‘fig.’**, **‘pan.’**), masasabing mga palasak na kategorya sa tradisyonal (at maging hanggang sa kasalukuyan) na instruksiyong gramatikal ang mga inilista ni Ignacio na mga katumbas na full text ng kaniyang mga dinaglat. Babalikan ang **‘fig.’** sa diskusyon sa Seksiyon 2.4. Samantala, makikita naman sa sumusunod na lemma ang paggamit ni Ignacio ng daglat na **‘pan.’** sa pagkakategorya ng lemma:

(22) **Eka. pan.** Pahingín mo akó. (42)

Macrostructure: Mga kontradiksiyon sa mga prinsipyong ortograpiko

Nabanggit nang ang access alphabet ng DWP ay ang ‘abakada’ ni Lope K. Santos. Maituturing itong isang kuwestiyonableng metodolohikal na desisyon sa parte ni Ignacio dahil taliwas ito sa ipinahayag niyang mga reserbasyon sa pagpapatupad ng isinulong ni Santos na alpabeto.

Ang isyu sa mga hiram na titik

Pinag-uusapan ni Almario (7) ang perspektiba ni Ignacio hinggil sa pagtatanggal ni Santos sa mga titik na C, CH, F, J, LI, Ñ, Q, Rr, V, X, Z; pawang galing sa mga salitang hiniram, ganap o ‘di ganap, mula sa Espanyol. Paninindigan ni Ignacio na “paurong” ang ganitong polisiya dahil kinakailangan, aniya, panatilihing malinaw ang etimolohiya ng salita, lalo na kung hiram ito at may espesipikong kahalagahan sa agham (*ciencia*) o sining (*arte*) (Ignacio ix).

Mas lumilitaw ang kontradiksiyon sa macrostructure ng DWP sa pagsuyod sa ortograpiya ng mga indibiduwal na lemma. Makikitang *wala isa man* sa mga ito ang kakikitaan ng mga hiram na titik na, paninindigan ni Ignacio’y kailangang panatilihin sa alpabeto. Tingnan ang entri para sa lemma na ‘akadémya’ sa (1):

(23) **Akadémya. s.** Páaralán (Ignacio 7)

Taliwas sa ipinahayag na paninindigan ni Ignacio ng pagiging tapat sa etimolohiya ng mga salita, tapat pa rin sa alpabeto ni Santos ang ortograpiyang ginamit ni Ignacio, sa halip na ang higit na “tapat sa etimolohiya” na ortograpiyang *academia*, ayon sa *Collins English-Spanish Dictionary* pang-8 edisyon, taong 2005.

Ipinakikita sa Talahanayan 4 ang iba pang entri sa DWP na nagpapakitang hindi naisapraktika ni Ignacio ang isinusulong niyang perspektiba hinggil sa mga hiram na titik:

Talahanayan 4: Iba pang entri sa DWP na nagpapakita ng hypercorrection

Lemma sa DWP	Orihinal na baybay mula sa Espanyol
Kabán. s. Sisidláng kahoy na may takíp Timbáng na 25 salóp. (Ignacio 22)	<i>cavan</i>
Kabáyo. s. Hayop na apat ang paa, vmaámò, matúling tumakbó at ginagámit na panghila sa sasakyáng may gulóng. (22)	<i>caballo</i>
Kuróna. s. Putong. Pang-ibábaw na palamúti. (36)	<i>corona</i>
Kurús. s. Tuwid na may pahálang sa gawíng itaás. fig. Hirap. (37)	<i>cruz</i>
Kuwalta. s. Kuwarta. (37)	<i>cuarta</i>
Eleksiyón. s. Halalan. (42)	<i>eleccion</i>
Elepante. s. Hayop na pinakamalakí sa daigdíg na apat ang paá, mahinang lumakad, malakás, may dalawáng mahábang pangil sa magkabiláng sulok ng bibíg at may mahábang ilóng na malikót na siyáng itinátaban ng pagkain at ibinubúhat sa anománg bagay. (42)	<i>elefante</i>
Orasyón. s. Panalángin o dasál sa paglubóg ng araw. Galíng. (133)	<i>oracion</i>
Rosaryo. s. Dasalan. (194)	<i>rosario</i>
Unibersidad. s. Ang kataástaásang [sic] páaralan sa lahat ng uring karunungan. (222)	<i>universidad</i>
Karné. s. Ang baháging malambót ng katawán ng tao o hayop na kumákapit sa butó. (226)	<i>carne</i>
Konsiyénsiya. s. Ang Kumíkilala sa saríli ng mabúting dapat gawin at ng masamáng dapat iwásan. (227)	<i>conciencia</i>
Diksiyonáryo. s. Aklát ng tinípong mga salitáng may kaukuláng pakahulugán. (227)	<i>diccionario</i>
Esénsiya. s. Ang nadaramá sa ísip sa isáng bagay na waláng katawán. Ang lumalabás sa isáng bágay na hindi nakikita, hindi nasasalát ngunit naámóy. Likás. (227)	<i>esencia</i>

Sa kabila ng mga “paglabag” na ito sa isinaad na prinsipyo ukol sa mga hiram na titik ni Ignacio, mayroon pa ring mga lemma na binaybay sa orihinal na ortograpiya:

(24) **Empleado. s.** Namamasúkan. || Kawani. (Ignacio 42)

(25) **Empleo. s.** Gawaing pinapasúkan. (42)

Sa kabuuan, ipinapakita ng masalimuot na sitwasyong ito ng mga lemma sa DWP ang ‘di pagkakatumga sa pagsasakatuparan ng mga prinsipyong isinaad ni Ignacio sa front matter pa lamang ng diksiyonaryo.

‘Di pagkakatumga ng ortograpikong representasyon ng mga patinig

Nabanggit na sa Seksiyon 1.4.1. ang ipinatupad na mga pamantayan ni Ignacio hinggil sa pagrerepresenta ng mga pares ng mga tunog na [ɔ] / [u] at [ɛ] / [i] sa mga lemma ng DWP.

Nabanggit na rin ang pagsisikap ni Ignacio na panatilihing “i” ang representasyong gagamitin para sa non-word initial-position sa karamihan ng mga lemma sa DWP.

Makikita sa Talahanayan 5 ang labing-isang (11) lemma mula sa listahan ng mga main lemma at tatlong (3) lemma mula sa “MGA DAGDÁG NA SALITÁNG HINDI NANGASAMA SA UNAHÁN” (Ignacio 225-230) na kakikitaan ng ortograpikong “e”:

Talahanayan 5: Mga Lemma na may Ortograpikong “e”

Bahagi ng inside matter	Mga lemma
“DIKSIYONÁRYO NG WIKANG PILIPINO” (Ignacio 7-224)	E. Panlimáng titik ng abakadáng pilipino at pangalawá sa mga tinig. (Ignacio 42)
	Eka. pan. Pahingín mo akó (42)
	Eleksiyón. s. Halalan. (42)
	Elepante. s. Hayop na pinakamalakí sa daigdíg na apat ang paá, mahinang lumakad, malakás, may dalawáng mahábang pangil sa magkabiláng sulok ng bibig at may mahábang ilóng na malikót na siyáng itinátaban ng pagkain at ibinubúhat sa anománg bagay. (42)
	Elon-elon. s. Isáng uri ng bigás na ganitó ang tawag. (42)
	Empleado. s. Namamasúkan. Kawani.
	Empleo. s. Gawaing pinapasúkan. (42)
	Eroplano s. Sasakyáng panghimpapawid. (42)
	Eta. s. Ita. maitím ang balát. (42)
	Eto. pron. Naitó. (42)
	Ewan. pan. Aywan, hindî alám. (42)

<p>"MGA DAGDÁG NA SALITÁNG HINDI NANGASAMA SA UNAHÁN" (Ignacio 225-230)</p>	<p>Esénsiya. s. Ang nadaramá sa isip sa isáng bagay na waláng katawán. Ang lumalabás sa isáng bagay na hindi nakikita, hindi nasasalát ngunit naámáy. Likás. (227)</p>
	<p>Espíritu. s. Ang may buhay na waláng katawán. Kaluluwá. Singáw. (227)</p>
	<p>Estrella. s. Bitúin. (227)</p>

Sa kabila ng nasabing preperensiya ni Ignacio para sa "i" sa non-word initial position, kinilala ring may ilang naging eksepsiyon sa lumilitaw na pamantayan ortograpikong ito, tulad na lamang ng sa (26):

(26) **Tae. s.** Dumí ng tao o hayop. (Ignacio 207)

Higit na nagiging problematiko ang entri na ito kung titingnan ang sumusunod na meaning description na katatagpuan ng naturang lemma:

(27) **Dumí. s.** Sukal. || *Tai.* || Dungis. (akin ang pagdiriin) (Ignacio 42)

Nakapagtata kang binaybay nang may "e" ang mismong entri ng *tae* samantalang, noong ginamit ito sa meaning description, isinailalim ito sa panukala ni Ignacio na baybayin nang may "i."

Para naman sa pares ng tunog na [ɔ] / [u], sa kabila ng pagiging consistent ng pagbubukod ni Ignacio sa representasyon ng mga ito, mapapansing ang ortograpiya ng ilang mga lemma ay iba sa mas kontemporaneong ortograpiya, halimbawa na lamang ang naibigay na sa halimbawa (7) "Tutóo" (Ignacio 218).

Microstructure: Mga isyu sa consistency at ambiguity

Makikita sa (28) ang entri para sa lemma na *abâ* sa DWP:

(28) **Abâ. a.** Kaáwaawà. || Kulangpalad. (Ignacio 7)

Gumagamit ito ng mga 'typographical structure indicators' o mga pagbabago sa typeface na naghuhudyat ng iba't ibang ginagampanang papel ng mga elemento sa isang entri (Svensén 79). Naka-boldface ang mismong ortograpikong transkripsiyon ng lemma at ang daglat ng leksikal na kategorya nito sa halimbawa (28). Naroon na rin sa ortograpikong transkripsiyon ng lemma ang indikasyon ng pagbigkas, i.e. ang punto o diin. Mayroon ding indikasyon ng punto o diin sa meaning description, subalit hindi sa lahat ng pagkakataon

gaya na lamang sa halimbawang kakikitaan ng tuldik ang *Kaáwaawà* ngunit hindi ang *Kulangpalad*.

Gumagamit din ang DWP ng mga ‘non-typographical structure indicators’—iba’t ibang simbolong nagsisilbing pantulong sa pagkuha at pag-uuri ng impormasyon (Svensén 79)—gaya ng mga tuldok (.) na naghihiwalay sa mga bahagi ng entri. Espesipiko naman sa paghihiwalay sa mga magkakaibang kahulugan sa meaning description ang double bar (||).

Ang pinakamalaking isyu pagdating sa microstructure ng DWP ay nasa pamamaraan ng pagbibigay-depinisyon sa mga lemma. Tatlo ang makikitang paraan ng pagbibigay-depinisyon sa DWP: a.) paggamit ng descriptive-phrase na gloss (Newell 265-267), b.) pagbibigay ng sinonimo (sunod sa diskusyon nina Guillermo, Cajote, at Logronio 55) pareho. Nasa Talahanayan 6 ang ilang halimbawa para sa bawat paraan:

Talahanayan 6: Mga halimbawang entri para sa bawat paraan ng pagbibigay-depinisyon sa DWP

Paggamit ng descriptive-phrase na gloss	<p>Akó. pro. Hindi ikáw hindi siyá. (Ignacio 7)</p> <p>Elon-elon. s. Isáng urì ng bigás na ganitó ang tawag. (42)</p> <p>Elepante. s. Hayop na pinakamalakí sa daigdíg na apat ang paá, mahinang lumákad, malakás, may dalawáng mahábang pangil sa magkabiláng sulok ng bibig at may mahábang ilóng na malikót na siyáng itinátaban ng pagkain at ibinubúhat hínà. (42)</p>
Pagbibigay ng sinonimo	<p>Bagáyan. v. Ayúsan. Pakibagáyan. (9)</p> <p>Gamítan. v. Gawán. Halúan. (43)</p> <p>Mundó. s. Santinakpán. (130)</p>
Pareho	<p>Sagutin. s. Tungkuling dapat tuparín. Utang. (195)</p> <p>Regla. s. Pátakarán. Dugô ng babái na lumalabás sa buwanbuwán. (194)</p> <p>Suyâ. a. Walâ nang gana. Sawâ. (206)</p>

Makikitang, sa kabuuang listahan ng lemma ay mas marami pa ang mga entri na simpleng sinonimo ang ibinibigay bilang depinisyon kaysa sa mga entri na may buong descriptive-phrase na lubusang ineeksplika ang (mga) kahulugan ng lemma. Ang ganitong estado ng “definition styles” (Lee 5) sa DWP ang nagpapatibay sa obserbasyon ni Lee (376, 399) na

naging tendensiya ng mga naunang diksiyonaryong monolingguwal sa Tagalog/P/Filipino ang pagiging “mala-tesauro.”

Kahit sa mga buong descriptive-phrase glosses ay may kakulangan din sa masinop at eksaktong pagbibigay-depinisyon. Ayon kay Newell (262) kinakailangang maging simple at elegante, ngunit kompleto ng mga depinisyon sa isang diksiyonaryo. Sinadyang piliin ang mga nasa itaas na halimbawa para sa mga descriptive-phrase na gloss dahil sa makikitang kakulangan ng mga ito sa sinasabing criteria ni Newell.

Sa una, ang entri para sa **Akó**, lubhang malabo ang ibinigay na depinisyon at, marahil, mas makabebenepisyo ang lemma na ito kung lalagyan ng **contextual section** (Svensén 347) na magsasabi kung paano ginagamit sa mga aktuwal na konstruksiyon ang panghalip na ito.

Ang depinisyon naman para sa **Elon-elon** ay hindi rin makalulusot sapagkat hindi man lamang nagkaroon ng paglalarawan o karakterisasyon sa partikular na uri ng bigas na ito. Ayon kay De Leon (5), ang *elon-elon* ay isang endemikong uri ng bigas na sinasaka na sa Pilipinas simula pa taong 1914. Isa ring kahingian ng diksiyonaryo ang maging sensitibo sa mga bahagi ng materyal na kultura (Newell 263).

Problematiko naman ang meaning description para sa **Elepante** dahil sa factual error sapagkat hindi naman elepante ang “Hayop na pinakamalaki sa daigdig...” kundi ang *Balaenoptera musculus* o blue whale (National Geographic Society). Masasabi ring ang ilan sa mga pisikal na katangiang inilahad sa meaning description, “...apat ang paá, mahinang lumákad, malakás, may dalawáng mahábang pangil sa magkabiláng sulok ng bibig at may mahábang ilóng na malikót na siyáng itinátaban ng pagkain at ibinubúhat hínà.” (Ignacio 42) ay maaari din namang maglarawan sa *iba pang* hayop gaya ng Rhinocerus, Anteater, o Aardvark.

Cross-reference at marking structure

Sa DWP ay walang makikitang anumang mekanismong maituturing na halimbawa ng **cross-referencing**,’ o ang paggamit ng mga indikasyon upang idirekta ang mga mambabasa sa iba pang mga (kaugnay) na lemma o iba pang bahagi sa diksiyonaryo (Svensén 79). Subalit, may maaaring maituring na halimbawa ng **marking**,’ o ang indikasyon na ang lemma ay espesyalisado o naiiba sa iba pang mga lemma sa diksiyonaryo sa isang partikular na pamamaraan (Svensén 313), hal. terminong mula sa teknikal na larangan, luma/ ‘di na ginagamit na salita sa konteksto ng isang kontemporeang diksiyonaryo, atbp. Ang daglat na “fig.” sa sumusunod ay maituturing na halimbawa ng marking:

- (29) **Kaarawán. s.** Takdang araw. || **fig.** Kapanganákan. (Ignacio 21)
- (30) **Kabulagán. s.** Pagiging bulág. || **fig. Kamángmangán.** (35)
- (31) **Sabunín. v.** Linísín sa sabón. || **fig.** Kagalían. (195)

Ang “fig.” ay, ayon kay Svensén (332), isang tinatawag na **transfer indicator** na nagpapahiwatig na ang isa sa mga kahulugan ng lemma ay metaporikal o matalinghaga.

Megastructure

Sa mga bahaging bumubuo ng megastructure ng DWP ay may isang bahagi na kuwestiyonable ang pagkakapuwesto sa kabuuang diksiyonaryo. Ito ay ang pinamagatan ni Ignacio na “MGA DAGDÁG NA SALITÁNG HINDI NANGASAMA SA UNAHÁN” (225-230).

Sa dagdag na anim na pahinang ito, makikita ang parehong alpabetikal na ayos sa pangunahing listahan ng lemma subalit walang malinaw na motibasyon sa paghihiwalay ng mga lemma na ito mula sa iba pa.

Ilan sa mga halimbawa ng mga lemma na makikita sa dagdag na seksiyong ito ang sumusunod:

- (32) **Abut-abot. a.** Waláng tigil. (Ignacio 225)
- (33) **Binabai. s.** Hindi laláki at hindi babái. (225)
- (34) **Kaawáan. v.** Tulúngan sa dinadanas na hirap o kaápihan. || Kahabagán. (225)
- (35) **Daangbakal. a.** Ang mahábà at makitid na piraso ng bakal na agapáy na dinadaánan ng gulóng ng sásakyán. (227)
- (36) **Gaáno. ad.** Nagbabadyá ng dami. Halimbawà: gaáno ang timbáng mo? (227)
- (37) **Ibilot. v.** Balútin ng maliít. (228)
- (38) **Makahigit. v.** Maging higít. (228)
- (39) **Paaninág. ad.** Ayos inaanínag. (229)
- (40) **Sangkáp. s.** Baháging bumubuò. || Halò. (230)
- (41) **Titi. s.** Tulò ng tubig na natirá sa sisidlang itiniwárik. || Baháging masélang ng katawán ng tao o hayop na laláki na nilálabasan ng ihì. (230)

Makikitang sa microstructure man o sa mga kahulugan ng mga lemma na nakapaloob sa seksiyong ito ay tila wala naman itong ipinagkaiba sa pangunahing lemma list ng DWP.

PANGKALAHATANG EBALWASYON

Sa pangkalahatan, masasabing nagkukulang ang DWP sa ‘di iilang aspekto. Ang mga nailahad na kontradiksiyon sa ginamit na access alphabet at ortograpiya, mga isyu sa konsistensi at ambiguity sa antas ng microstructure at pagbibigay-depinisyon sa mga lemma ay tila nagpapalayo sa DWP sa layuning punsiyon para dito ni Ignacio na magsilbing tulong at gabay sa mga mag-aaral ng Wikang Pambansa.

Ang lahat ng mga kritikang inihapag sa papel na ito ay maaaring ikawing sa diskoneksiyon ng mga tahasang nabanggit na prinsipyo at pamantayan ni Ignacio sa front matter ng diksiyonaryo at sa kaniyang pagsasakatuparan nito / pagsasapraktika sa pagsulat ng DWP. Halimbawa, tahasang sinabi ni Ignacio sa front matter na nais niyang ilayo sa 'abakada' ni Lope K. Santos ang kaniyang mungkahing ortograpikong sistema para sa Wikang Pambansa at maging tapat sa etimolohiya ng mga salita –lalo na iyong mga hiram—ang pagsulat sa mga ito. Subalit, nakitang itong alpabeto mismo ni Santos ang kaniyang ginamit sa pagsasaayos ng macrostructure ng DWP. Bukod pa rito, kahit na sinabi na rin ni Ignacio sa front matter na pedagogikal ang punsiyon ng DWP at nakatutok sa mga mag-aaral ng pinaunlad noong Wikang Pambansa, ang mga pinagbatayan niyang terminolohiya para sa textual condensation sa microstructure ay Wikang Espanyol.

Sa kabila ng mga ito, isang kapuri-puring salik ng DWP ay ang pagsali at pagbibigay-depinisyon nito sa mga lemma na napakapartikular at malapit sa kultural na karanasang Tagalog noong panahong sinulat ito ni Ignacio, hanggang ngayon. Ilan sa mga halimbawa nito na naibigay na sa itaas ay ang **Magbaláe** (Ignacio 97), **Kabán** (19), **Elon-elon**, **Eka**, **Ewan** (42), **Suyâ** (206), **Sabunín** (195), at **Titì** (230).

MGA MUNGKAHI

Ang mga nabanggit na isyu sa naunang seksiyon ay naging hadlang sa pagpapakita sana ni Ignacio ng isang malinaw at detalyadong alternatibo sa 'abakada' ni Santos. Nagpapatotoo ito sa perspektibang ang nasabing panukala ni Santos na alpabeto ang nag-iisang lumabas na malinaw at nakakukumbinsing panukala na magsisilbing batayang ortograpiko ng dinedevelop noong Wikang Pambansa.

Nakabenepisyo rin sana ang DWP sa paggamit na lamang ng mga daglat na may malinaw na basehan sa Wikang Tagalog/P/Filipino at higit na pananaliksik sa mga referent na binibigyang-turing ng mga lemma, upang maging tumpak ang mga meaning description.

Panghuli, upang higit na mapagtibay ang pangkalahatang ebalwasyon ng diksiyonaryo, mainam na makahanap ng datos ukol sa aktuwal na resepsyon, lawak ng paggamit, at bisa ng DWP sa silid-aralang Pilipino noong napakahalagang mga taong iyon ng kasaysayan ng Wikang Pambansa.

KONGKLUSYON

Dalawang punto ang maihapag para sa kahalagahan ng DWP hindi lamang sa mga practitioner ng leksikograpiya, kundi pati na sa mga tagaplano ng wika at guro ng wika, partikular na ng Wikang Filipino.

Una, nadokumento sa DWP ang ilang mga historikal na detalye sa pagkakabuo ng Wikang Pambansa na hindi napalawig—o nabigyan lamang ng kaunting pagtalakay—sa mga establisadong batis ng kasaysayang ito. Halimbawa, batay sa diskusyon ni Ignacio sa front matter ng DWP, makikitang hindi instant ang mga development at hakbang patungo sa paglaganap at adopsiyon ng ‘abakada’ ni Lope K. Santos sa mga teksbuk at kurikulum. Sa muli’t muling pagbabalik-tanaw at pag-analisa sa kasaysayang pinagdaanan ng Wikang Pambansa, maraming mga panibagong paraan ng pagsipat sa mga lumang usapin at isyu.

Ikalawa, dahil maituturing na dokumento ang DWP ng isang partikular na yugto ng development ng ortograpiyang Tagalog/P/Filipino—at ng mga kaakibat nitong isyu sa estandardisasyon—maaari itong magsilbing input sa iba pang mga proyektong pang-ortograpiya sa iba pang mga Wikang Pilipino, lalo na sa konteksto ng pagpapatupad ng Mother Tongue Based Multi-Lingual Education (MTB-MLE) sa isang multikultural at multilingguwal na bansang gaya ng Pilipinas.

Maaaring sabihing ang DWP, lampas pa marahil sa mga malinaw na limitasyon at kakapusan nito, ay isang mahalagang dokumento na kailangang aralin at balik-balikan para sa nagpapatuloy na proyekto ng pagpaplanong pangwika at lingguwistikong polisiya sa Pilipinas.

TALA

¹ Nais magpasalamat ng mananaliksik kay Prop. Mary Ann G. Bacolod, PhD. at sa mga naging kaklase sa Linggwistiks 245 – Leksikograpiya noong Ikalawang Semestre, Akademikong Taon 2014-2015. Nakatulong nang malaki sa pagkakabuo ng papel na ito ang mga mabungang talakayan at palitan ng komento ukol sa iba’t ibang diksiyonaryong Tagalog/P/Filipino sa iba’t ibang dekada, na isa lamang ang DWP ni Ignacio sa mga nakilates sa mga talakayan at palitang ito.

MGA SANGGUNIAN

- Almario, Virgilio S. “Kung bakit naging Pilipino ang Tagalog.” Komisyon sa Wikang Filipino. (w. p.) Web. 1 Abr. 2015.
- Baradi, Edita R. “Southeast Asian research tools: The Philippines.” *Southeast Asia paper no. 16, Part V* (1979): 1-320. Print.
- Collins. *Collins English-Spanish Dictionary*, 2005. Web. 30 Abr., 2015.
- Conscience, Enrique. *La tumba de hierro*. Jalapa: Imprenta Veracruzana de A. Ruiz. 1879. Universidad Autónoma de Nuevo León. Web. 16 Mayo, 2017.
- De Leon, John C. “Rice that Filipinos grow and eat.” *Philippine Institute for Development Studies Discussion Paper Series No. 2005.11* (Hul. 2005): 1-25. Web. 30 Abr., 2015.

- Gonzales, Andrew. *Language and nationalism: The Philippine experience thus far*. Lungsod ng Quezon: Ateneo de Manila University Press. 1980. Print.
- Guillermo, R., Cajote, R. D., & Logronio, A. "UP Diksiyunaryong Filipino: Sinonismong walang hangganan." *Daluyan: Journal ng Wikang Filipino* 19.2 (2013): 54-71. Web. 30 Abr., 2015.
- Hendricksen, Gail R., and Leonard Newell. *A bibliography of Philippine language dictionaries and vocabularies*. Maynila: Linguistic Society of the Philippines. 1991. Print.
- Hidalgo, Cesar A. *Philippine lexicography from 1521 to the present*. Lungsod ng Quezon: National Research Council of the Philippines. 1977. Print.
- Ignacio, Rosendo. *Gramátikang Kastilà at Tagalog*. Maynila: Imprenta y Libreria de J. Martinez. 1916. Print.
- Ignacio, Rosendo. *Vocabulario bilingüe Español-Tagalo – Tagalo-Español*. Maynila: Imprenta y Libreria de J. Martinez. 1917. *The United States and its Territories, 1870 - 1925: The Age of Imperialism*. Web. 16 Mayo, 2017.
- Ignacio, Rosendo. *Ang libingang bakal*. Maynila: Impr. Libreria y Papeleria de P. Sayo Vda. de Soriano. 1918. *The United States and its Territories, 1870 - 1925: The Age of Imperialism*. Web. 16 Mayo, 2017.
- Ignacio, Rosendo. *El moderno vocabulario, tagalo-español – español-tagalo*. Maynila: Impr. Libreria y Papeleria de P. Sayo Vda. de Soriano. 1918. Print.
- Ignacio, Rosendo. *Nueva gramática hispano-tagala*. Maynila : Impr. y Libreria de P. Sayo vda. de Soriano. 1921. Print.
- Ignacio, Rosendo. *Tagalog forms for notaries public with legal terms in Tagalog*. Malabon, Rizal: Palimbagan ng NTC. 1955. Print.
- Ignacio, Rosendo. *Diksiyonaryo ng wikang Pilipino*. Lungsod ng Quezon: Samar Publishing, Co. 1958. Print.
- Ignacio, Rosendo. *Mga kinamihansang salitang tagalog; tagalog idioms – modismos tagalos*. Maynila: M. C. S. Enterprises. 1963. Print.
- Komisyon sa Wikang Filipino. *Ortograpiyang Pambansa*. 2014. Komisyon sa Wikang Filipino. Web. 17 Mayo, 2017.
- Lee, Aldrin P. "The Filipino monolingual dictionaries and the development of Filipino lexicography." *Philippine Social Sciences Review* 62.2 (Hul. – Dis. 2010): 369-401. Web. 30 Abr., 2015.
- Manuel, Arsenio E. *Dictionary of Philippine biographies*, vol. 4. Lungsod Quezon: Filipiniana Publications. 1955.
- National Geographic Society. "Blue whale." National Geographic. (1996-2015). Web. 30 Abr., 2015.
- Newell, Leonard. *Handbook on lexicography for Philippine and other languages*. Maynila: Linguistic Society of the Philippines. 1995. Print.
- Pelagio, Earvin. "Ilan na ba ang makabuluhan: Isang survey sa pagbabago sa ponolohiya ng Wikang Pambansa batay sa mga piling akda mula 1944-2003" Philippine languages, 3rd CSSP Graduate Student Research Conference, 29 Abril, 2017, Palma Hall Pav. 1, Unibersidad ng Pilipinas Diliman. Presentasyon sa Kumperensya.
- Reyes, Bienvenido V. *Talaan ng mga aklat sa gramatika at bokabularyo ng mga wika*

- sa Pilipinas*. Maynila: Surian ng Wikang Pambansa. 1977. Print.
- Rubrico, Jessie G. "The metamorphosis of Filipino as national language." *Languagelinks* Foundation, Inc. (1998). Web. 30 Mar., 2015.
- Santos, Lope K. *Balarila ng wikang pambansa* (Ikalawang pagkapalimbag). Maynila: Kawanihan ng Palimbagan. 1944. Print.
- Schachter, Paul & Fe T. Otones. *Tagalog reference grammar*. Berkeley: University of California Press. 1972. Print.
- Sibayan, Bonifacio P. "Language policy, language engineering, and literacy in the Philippines." *The Intellectualization of Filipino and other Essays on Education and Sociolinguistics*. Maynila: Linguistic Society of the Philippines. 1999. 1-36. Print.
- Sibayan, Bonifacio P. "The intellectualization of Filipino." *The Intellectualization of Filipino and other Essays on Education and Sociolinguistics*. Maynila: Linguistic Society of the Philippines. 1999. 447-459. Print.
- Svensén, Bo. *A handbook of lexicography*. Inglatara: Cambridge University Press. 2009. Print.
- Yabes, Leopoldo Y. "History of Filipino as the national language." *Language planning and the Building of Language: Essays in honor of Santiago A. Fonacier on his Ninety-second Birthday*. Maynila: Philippine Normal College/Linguistic Society of the Philippines at Language Study Center. 1977. 341-355. Print.